

wersji, niewyjaśnione okoliczności Jego męczeńskiej śmierci – to przypomnienie historii, która nigdy nie może ulec przedawnieniu, ponieważ dla każdego pokolenia ma ona być „nauczycielką życia” i tym samym ma stać na straży godności każdego z nas.

Barbara Kiereś
Instytut Pedagogiki KUL

Barbara BOROWSKA, *Uczestnictwo licealistów polskich i francuskich w kulturze. Studium empiryczne*, Lublin: Wydawnictwo KUL 2013, ss. 214.

DOI: [http://dx.doi.org/10.18290/rped.2016.8\(44\).1-13](http://dx.doi.org/10.18290/rped.2016.8(44).1-13)

Recenzowana monografia Barbary Borowskiej, zatytułowana *Uczestnictwo licealistów polskich i francuskich w kulturze. Studium empiryczne*, stanowi studium porównawcze, które dotyczy problematyki czytelnictwa i korzystania z oferty instytucji kultury przez młodzież licealną w Polsce i we Francji w dynamicznie zmieniającej się rzeczywistości. Stanowi ona wartościowe spojrzenie na to zagadnienie z punktu widzenia badacza, praktyka i teoretyka kulturoznawstwa. Publikacja jest interesującym i inspirującym wydarzeniem w przestrzeni współczesnych rozważań na temat uczestnictwa młodych Europejczyków w kulturze. Książka jest adresowana – ze względu na rozległość tematyčno-problemową, charakter badań i ich ukierunkowanie na ewentualną zmianę praktyki czytelniczej – do nauczycieli praktyków, pedagogów, socjologów, naukowców-badaczy, a także do menadżerów i animatorów kultury zarówno w Polsce, jak i we Francji. Publikacja jest z pewnością ciekawym punktem odniesienia dla refleksji i przemyśleń nauczycieli, szczególnie nauk humanistycznych, animatorów kultury, nad stanem czytelnictwa i zainteresowań czytelniczych wśród licealistów polskich i francuskich. Interesująca lektura prowokuje czytelnika do poszukiwania odpowiedzi na wiele pytań związanych z kondycją polskiej szkoły, stanem instytucji bibliotek publicznych i szkolnych w naszym kraju, ze spadkiem zmiłowania do książki wśród starszych licealistów, przygodą z teatrem, z którym młodzież polska ma – w przeciwieństwie do francuskiej – incydentalny kontakt.

Recenzowana praca składa się z dziewięciu rozdziałów. W pierwszym, noszącym tytuł „Stan badań nad uczestnictwem młodzieży w kulturze”, autorka ukazuje sytuację dzisiejszej młodzieży w Polsce i we Francji jako tej, która podlega globalizacji konfrontowanej z lokalnością, unifikacji i standaryzacji, z którą związana jest indywidualizacja oraz wzajemne przenikanie się elementów kultury masowej i elitarnej. Wskazuje również na czynniki, które odgrywają znaczącą rolę w procesie wchodzenia młodego człowieka w świat kultury i nabywania odpowiednich nawyków. Zainteresowania badawcze autorki skupiają się głównie na tych formach aktywności kulturalnej młodzieży, które mają charakter zinstytucjonalizowany i w różnym stopniu podlegają kontroli społecznej. Dlatego autorka zajmuje się czytelnictwem książek i prasy,

stosunkiem młodzieży do telewizji oraz zainteresowaniem kinem i teatrem. Dodatkowo zwraca uwagę na udział tych form aktywności, które wynikają z komputeryzacji i dostępu do Internetu. Problem aktywności kulturalnej młodzieży polskiej i francuskiej autorka przedstawia na tle historycznych przemian, jakim podlegało przede wszystkim czytelnictwo, i wskazuje jednocześnie na jego ponadwiekową tradycję i znaczny dorobek.

Drugi rozdział, zatytułowany „Badani licealiści w Polsce i we Francji”, wprowadza czytelnika w problematykę metodologii. Przedmiotem prezentowanej pracy są preferencje kulturalne licealistów polskich i francuskich, ze szczególnym uwzględnieniem czytelnictwa. Autorka dokonała wnikliwej charakterystyki badanych środowisk lokalnych w Polsce i we Francji pod kątem życia kulturalnego jego mieszkańców. Szczegółowo scharakteryzowała teren prowadzonych badań, uwzględniając przeszłość historyczną badanych placówek szkolnych, którymi były licea ogólnokształcące publiczne i licea katolickie i dodatkowo, we Francji, licea zawodowe i profilowane. Badania były prowadzone na terenie dużych i małych miast oraz wsi polskich i francuskich. Charakterystykę badanej młodzieży autorka dopełniła obszerną informacją dotyczącą rodziców wspomnianej grupy. Różnorodny dobór różnych szkół dał autorce możliwość szerokiej reprezentacji licealistów. Wybrane grupy badawcze były w określonym stopniu reprezentatywne dla młodzieży obu krajów pod względem stopnia urbanizacji, infrastruktury i organizacji oświaty.

W trzecim rozdziale, pt. „Czas wolny młodzieży i uczestnictwo w kulturze”, autorka zaprezentowała rezultaty badań dotyczących najpopularniejszych form spędzania wolnego czasu. Wynika z nich, że młodzież polska i francuska wspólnie korzysta z różnych form spędzania wolnego czasu, którymi są: czytanie książek, słuchanie muzyki i spotkania ze znajomymi. Zarówno polscy, jak i francuscy respondenci uznali czytanie za wartość postawioną wysoko w hierarchii sposobów spędzania wolnego czasu; natomiast formę relaksu, której poświęca się dużo wolnego czasu, umieścili nieco niżej.

Czwarty rozdział, zatytułowany „Książka w środowisku społecznym respondentów”, wskazuje na źródła pozyskiwania książek czytanych przez młodzież polską i francuską. Licealiści wyrastali w otoczeniu książek, były one w domach rodzinnych, szkołach i miejscach zamieszkania. Stwierdzone w badaniach częstsze korzystanie licealistów francuskich z biblioteki szkolnej sugeruje, że owe placówki lepiej niż polskie realizują swoje zadania, co stanowi punkt wyjścia do dyskusji na temat roli instytucji biblioteki szkolnej w naszym kraju, która najczęściej sprowadza się do dostarczenia książek czytelnikom.

Zgłębianie treści piątego rozdziału, zatytułowanego „Książka obiektem zainteresowania licealistów”, napawa czytelnika optymizmem, ponieważ według badań nastolatkomie zarówno w Polsce, jak i we Francji czytają książki nie tylko z przymusu lekturowego, ale również spontanicznie, co budzi nadzieję, że w życiu dorosłym książka stanie się ich towarzyszem. Niepokojącym zjawiskiem w obszarze polskiego czytelnictwa jest odnotowany – jako rezultat badań – spadek zamiłowania do czytania wśród młodych ludzi, co świadczyć może o nie najlepszej skuteczności polskiej szkoły w wyrabianiu nawyku lektury.

Innym przedmiotem zainteresowania badawczego autorki okazała się prasa, stąd tytuł szóstego rozdziału brzmi: „Prasa przedmiotem zainteresowań młodzieży”. Rezultaty badań wskazują na większą popularność czytelnictwa prasy niż książki zarówno

wśród licealistów polskich, jak i francuskich. Młodzież obu krajów interesowała się tymi samymi typami czasopism, choć – co okazuje się ciekawe dla czytelnika – młodzież polska zwracała uwagę na czasopisma społeczno-polityczne, a francuska zastępowała prasę papierową formą elektroniczną. Obserwowany spadek atrakcyjności książki nad czasopismem wymaga od nauki wyjaśnienia i pogłębionych badań jakościowych.

Dopełnieniem obrazu aktywności kulturalnej młodych ludzi są zainteresowania telewizyjne, filmowe i teatralne, co stanowi tytuł siódmego rozdziału. Telewizja towarzyszy życiu codziennemu zarówno polskiej, jak i francuskiej młodzieży. Młodzież francuska częściej chodzi do kina, co wskazuje na dysproporcje w dostępie do tej instytucji. Głębszej refleksji wymagają wyniki badań dotyczące spadku popularności teatru wśród wspomnianej grupy. Autorka badań w swoich rozważaniach trafnie wskazuje na źródła przedstawionych wyników badań, którymi może być stopień efektywności szkoły – jako tej instytucji, która wprowadza młodych ludzi w obręb kultury wysokiej.

W rozdziale ósmym, którego tytuł brzmi „Młodzież w środowisku cyfrowym”, autorka wskazuje na znaczącą rolę komputera i Internetu w życiu codziennym licealistów polskich i francuskich. Wyniki badań potwierdziły obserwowaną przez czytelnika rzeczywistość; nowe pokolenie możemy nazwać prawie całkowicie medialnym. Internet jest głównym źródłem informacji, ważnym kanałem komunikacji i ekspresji kulturalnej młodych ludzi. Wskazanie na różnice w poziomie komputeryzacji i internetyzacji środowiska francuskiego i polskiego młodego pokolenia pozwala na postawienie wniosku o efektywniejsze włączanie się nauczycieli w nowoczesne formy komunikacji i edukacji w procesie nauczania.

Ostatni rozdział, pt. „Aspiracje edukacyjne i zawodowe uczniów”, rodzi w czytelniku wiarę w dobrą przyszłość młodego pokolenia. Przywiązywanie znaczenia do wykształcenia i ukończenia dobrych szkół da młodzieży, wedle wskazań wyników badań, szansę na lepsze życie i odpowiednią pozycję społeczną. Szczególnie przedstawione w ostatnim rozdziale wyniki badań powinny skłonić nauczycieli do głębszej refleksji nad oceną instytucji, jaką jest szkoła. Krytyka programów nauczania, kompetencji nauczycieli, masowe korzystanie z korepetycji to tylko elementy rzeczywistości szkolnej, z którymi nie zgadza się polska młodzież, a jednocześnie – jako swego rodzaju paradoks – wysoko ceni sobie pracę nauczyciela/pracownika naukowego. Tutaj autorka stawia czytelnikowi otwarte pytanie: czy postawa ta jest reliktem przeszłości, czy może współczesnym przekonaniem o rosnącym znaczeniu nauki?

Walory estetyczne prezentowanej monografii podnoszą kolorowe fotografie przedstawiające polskie i francuskie placówki, w których odbywały się badania. Szczególnie cenna w ocenie książki okazała się wnikliwa diagnoza zainteresowań kulturalnych i czytelnicznych licealistów polskich i francuskich oraz trafnie zidentyfikowane różnice i podobieństwa istniejące w tym obszarze. Wskazanie przede wszystkim na to, co łączy polskich i francuskich licealistów – mimo różnic historycznych, społecznych, ekonomicznych i kulturowych – pozwala czytelnikowi uwierzyć, że polska młodzież stanowi znaczącą część europejskiej wspólnoty młodzieżowej.

W prezentowanej publikacji szczególną uwagę zwraca wnikliwa analiza badawcza, co czyni tę pozycję bardziej przekonującą i wiarygodną. Przejrzysty sposób podawania treści ułatwia czytelnikowi jego odbiór. Zamieszczone w Aneksie narzędzia

badawcze mogą stać się pomocne w tworzeniu nowych, niezbędnych w kontynuacji poruszanego zagadnienia.

Dane empiryczne zawarte w publikacji mogą stanowić konstruktywną inspirację dla władz samorządowych, które – w miarę możliwości finansowych – mogą wspierać rozwój bibliotek, zwłaszcza w obszarze komputeryzacji i internetyzacji.

Publikację z całą pewnością warto polecić tym osobom, którym wychowanie do kultury zostało powierzone, jak i tym, które stale w niej wzrastają. Szczególnie dla praktyków stanowi ona punkt odniesienia do refleksji na temat ich pracy. Książkę warto przeczytać, aby odkryć w niej coś, co zmieni rzeczywistość młodego pokolenia, zwłaszcza w polskich realiach, bez poczucia osobistej porażki.

Ewa Panecka

doktorantka w Katedrze Pedagogiki Chrześcijańskiej, Instytut Pedagogiki KUL